

İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşletmelerin Sürdürülebilirlik Raporlamalarında Dış Paydaşlarla İletişimi

Süleyman ŞİMŞEK^{1*}, Meltem AKSOY ÇETİN², Servet Asım SAĞDIÇ³

Öz

Ulusal ve uluslararası çapta farklı sektörlerden 30 işletmenin yayınladığı sürdürülebilirlik raporları çerçevesinde yapılan doküman analizi neticesinde; Birleşmiş Milletler'in (BM) Sürdürülebilirlik Raporlamalarının gerekliliklerinin yerine getirilmesiyle birlikte raporlamalarda iş sağlığı ve güvenliği konularında iyi uygulama örneklerinin paylaşıldığı, iş kazası nedenleri ve sayıları gibi veriler konusunda şeffaf olmadıkları görülmüştür. Bu çalışmada; işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konularında dış paydaşları ile iletişimi, iletişim yöntemleri, iletişimde şeffaflık ve şeffaflık konusunda kısıtları, (BM) sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda "Sürdürülebilirlik Raporlamaları" çatısında iş güvenliği ile veri paylaşımlarının yapılması, paylaşılan verilerin güvenilirlik, tutarlılık ve karşılaştırılabilirliği konularında kullanılan yöntemlerin sunumu amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen bu çalışmada; doküman analizi ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda (BM) sürdürülebilir kalkınma hedefleri, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlamaları çerçevesinde iş sağlığı ve güvenliği paylaşımları, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi kapsamında yapılan düzenlemeler ile işletmelerin bu konudaki uygulamaları ve sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Çalışmada yer alan araştırma konuları, tüm mevzuat, standartlar ve kuralların gerçek hayattaki kullanım ve izlenmesini görmek amacıyla işletmelerin yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İş Güvenliği, ISO 45001 İSG Yönetim Sistemi, Sürdürülebilirlik Raporu, İletişim.

Occupational Health and Safety Business Communication with External Stakeholders in Sustainability Reporting

Abstract

As a result of the document analysis made within the framework of sustainability reports published by 30 companies from different sectors nationally and internationally. With the fulfillment of the requirements of the Sustainability Reports of the United Nations (UN), it was seen that good practice examples were shared in the reports regarding occupational health and safety, they were not transparent about the data such as the causes and numbers of occupational accidents. In this study; the methods used in the subjects of the communication of the companies with their external stakeholders about occupational health and safety, communication methods, limitations on transparency and transparency in communication, sharing data in the framework of "Sustainability Reporting" in line with (UN) sustainable development objectives, reliability, consistency and comparability of shared data

¹ Makine Müh. Bölümü, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

² Fen Fakültesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

³ Fen Enstitüsü Fiziksel Kimya Tezli Yüksek Lisans, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

*İlgili yazar / Corresponding author: suleymansimsek@aydin.edu.tr,

presentation is aimed. In this study conducted with qualitative research method; document analysis and observation technique were used. In this context (UN), sustainable development targets, occupational health and safety shares within the framework of sustainability reporting of businesses, Occupational Health and Safety Law No. 6331, ISO 45001 Occupational Health and Safety Management System and practices and sustainability reports of the companies were examined. The research topics in the study were prepared by considering the sustainability reports data published by the companies in order to see the real-life usage and monitoring of all legislation, standards and rules.

Keywords: Occupational Safety, ISO 45001 OHS Management System, Sustainability Report, Communication.

1. Giriş

İş sağlığı ve güvenliği (İSG), işyerinde işin yürütülmesi sırasında çeşitli faktörlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır (1). Bu kavram günümüzde gerek yasal sorumluluklar gerekse toplumun algı ve beklentileri dahilinde işletmeler için vazgeçilmez bir kavram haline gelmektedir.

İSG kavramıyla birlikte son zamanlarda işletmelerin iş yapış metotlarını belirlemede, önemli bir unsur haline gelen tanımın içinde çalışanların da yer aldığı paydaş kavramıdır. İşletmelerin toplumu meydana getiren birçok farklı kesimle ilişki içinde olması ve başarılarını ilişkilerinin iyi yönetilmesine bağlı olması nedeniyle paydaşlar kavramı her geçen daha fazla ön plana çıkmaktadır (2). Paydaş, toplumda işletmenin ilişkide olduğu, işletmenin faaliyetlerinden etkilenen ve faaliyetleriyle işletmeyi etkileyen tüm toplumsal taraflardır (3). Daha kısa bir ifade ile, işletmelerden çıkarları olan bireyler ve kurumlardır veya işletmeden beklentisi olan herkese paydaş diyebiliriz. Freeman, paydaşı “organizasyonel amaçların başarılmasını etkileyen veya başarısından etkilenen bir grup veya kişi” olarak tanımlamıştır. Freeman’a göre, dış gruplarla ne kadar sağlam ilişkiler olursa, ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi o kadar kolaylaşacak, aksi halde ilişkiler kötüleştikçe ortak hedeflere ulaşılması zorlaşacaktır. Bu yaklaşım paydaş teorisi’nin temel önermesini oluşturmaktadır (4). Paydaşlar kavramı kendi içinde ayrılarak iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç paydaşlar bir işletmenin çalışanları, yönetim kurulu gibi grupları tanımlarken dış paydaşlarda işletmenin müşterileri, toplum gibi grupları tanımlamaktadır.

6331 Sayılı İş Sağlığı Güvenliği Kanunu ve bağlı yönetmelikler direk paydaş kavramını kullanmamakla birlikte işveren yükümlülükleri kapsamında işletmelerin iç ve dış paydaşları olan çalışanlardan, alt işverenlerden, müşterilerden, ziyaretçilerden, toplumdan ve ilgili bakanlıklara karşı sorumluluklarından ve bilgilendirme yükümlülüklerinden bahsetmiştir. ISO 45001 İş Sağlığı Güvenliği Yönetim Sisteminde de yine paydaş kavramını direk karşımıza çıkarmamakla birlikte çalışanların ve diğer tarafların ihtiyaç ve beklentilerinin anlaşılması maddesi ile işletmelerin paydaşlarına olan sorumluluklarının tanımlanmasını istemiştir (5). Bu bağlamda değişen dünya trendleriyle birlikte standartlar ve mevzuat paydaş katılımı ve paydaşların bilgilendirilmesi konusunda güçlü yaptırım ve yaklaşımlar mevcuttur.

Paydaş katılımı ve raporlaması ile ilgili uluslararası birçok standart bulunmaktadır. NGO Accountability tarafından yönetilen AA1000 Paydaş Katılım Standardı ve Denetim Standardı, kurumsal yönetim ve paydaş katılımına yönelik, raporlama, etik kodlar gibi konuları içeren standartlar koyan Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi; sosyal konularda hassasiyeti olan yatırımcılar için takip edilebilir ve karşılaştırılabilir FTSE4 Good Endeks Serisi; oldukça geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve yönetim alanındaki göstergeleri raporlayan ve bir alt gösterge olarak paydaş katılımına yönelik de göstergeleri olan Küresel Raporlama İniyatifi (Global Reporting İniyatifi (GRI); çalışanlar ve işveren arasında istişare ve işbirliklerini

destekleyen OECD Çok Uluslu Şirketler için Rehber; International Social Accountability(SAI) tarafından geliştirilmiş SA1000 Standardı ve imzacı kurumların uluslararası kabul görmüş insan hakları, çalışma koşulları, çevre ve yolsuzlukla mücadele konularındaki standartları uygulayacakları konusunda taahhüt vermeleri sağlayan Küresel İlkeler Sözleşmeleri(UN Global Compact) küresel ölçekte en çok karşımıza çıkan standartlardır. (6).

İş Sağlığı ve güvenliği konusunda işletmelerin paydaşlarına veri ve bilgi sunduğu sürdürülebilirlik raporlarıdır. Sürdürülebilirlik kavramı, ilk kez 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu [WCED] tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” başlıklı Brundtland Raporu ile “sürdürülebilir kalkınma” şeklinde literatüre girmiştir. Söz konusu raporda sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir kalkınma ekseninde ele alınmış ve sürdürülebilir kalkınma “gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır (7). Bu tanım, bugünkü nesillerin ihtiyaçları karşılanırken, gelecek nesillerin bu tür ihtiyaçlarının da göz ardı edilmemesine dikkat çekmekte ve bu bağlamda bugünün ekonomik kalkınmasının gelecek nesillerin ekonomik durumunu en azından bugünkü nesillerin ekonomik durumundan daha kötü duruma getirmeyeceğini garanti etmektedir. Bu kavram zamanla BM gibi uluslararası bir kuruluş tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olarak evrilmiştir. Toplam 17 konuda amaçlar belirlenmiş olup gerek ülkeler gerekse de şirketler tarafından bu amaçların benimsenmesi ve bu amaçlar doğrultusunda yapılan aksiyonlar konusunda oldukça uzun vadeli planlamalar yapılmıştır. Başlangıçta temel amaç yaşanılabilir bir gelecek olup, yarının bugünden daha güzel olmasıyken sonrasında yarının bugünü koruması şeklinde 17 amaç konusunda mutabık kalınmıştır. (8)

Şekil 1. Sürdürülebilir kalkınma amaçları

BM'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları incelendiğinde işletmelerin raporlamalarında iş sağlığı ve güvenliğine işaret eden üçüncü amaç sağlıklı bireyler ile daha çok iş güvenliğinde çalışana katılımının raporlandığı sekizinci amaç insana yakışır iş ve ekonomik ile karşımıza çıkmaktadır.

İşletmelerin raporlamalarında sürdürülebilirlik kavramının kategorize edildiği pek çok yaklaşımda iş sağlığı ve güvenliği konusu doğrudan “sağlık ve güvenlik” başlığı altında raporlanmaktadır. Ayrıca dolaylı olarak da çalışma standartları başlığı altında sosyal gelişim kavramına, çalışan hakları başlığı altında da sosyoekonomik kavramına İSG konusunda atıflar da yapılmaktadır.

Merkezi Hollanda’da bulunan Global Reporting Initiative (GRI) tarafından sürdürülebilirlik raporlamaları çok kesin standart ve ölçümlere kavuşturulmuştur. 1999 yılından bu yana sürekli geliştirilen raporlama standartları rehber taslağı (Sustainability Reporting Guidelines), 2015 yılında dördüncü kez güncellenerek G4 standartları haline gelmiştir. Her güncellemesinde sektörel olarak raporlanacak alanları standardize eden GRI, halen sürdürülebilirlik raporlaması alanının neredeyse tek inisiyatifi konumundadır. Karbon emisyonları, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal etki analizleri, iklim değişikliğine uyum, iyi yönetim, paydaş analizi ve ilişkilerine kadar uzanan kapsamlı raporlama standardı, kurumsal işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerinin adeta ayrıntılı bir röntgenini çekmektedir (9). İşletmeler sürdürülebilirlik raporlarını bu standartta göre hazırlayarak, GRI’ya onaylatılabildiği gibi onaylatmadan da GRI kriterlerine uygun hazırladığını beyan ederek paydaşlarına sunmaktadır.

Dissanayake tarafından yapılan bir çalışmada sürdürülebilirlik konusunda kritik performans göstergeleri üzerinde durulmuştur. Kritik performans göstergeleri yatırımcılar, çalışanlar, tedarikçiler, halk ve sosyal çevre gibi doğrudan ve dolaylı paydaşlarla temel iletişim aracı olarak kullanılmaktadır (10). Bu koşullarda işletmeler sınırlı olsa iş sonuçları, iş güvenliği ve çevre performansı gibi pek çok konuda sürdürülebilir iyileşme kanıtlarını tüm paydaşlarına sunabilmektedir.

Bu rapor ile firmalar paydaşların gereksinim duydukları sürdürülebilirlik politikalarını belirleyerek, işletmenin kabul sınırları içinde sistematik bir izleme sistemi ile paydaşlarına şeffaflıkla sunmaktadır. Bu raporlarda iş sağlığı ve güvenliği konusunun dış paydaşlara yansımaları “Yöntem ve Bulgular” başlığı altında değerlendirilecektir.

2. Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada doküman analizi yapılarak, firmaların yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporlarının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili başlıkları ile iş güvenliği konularındaki şeffaflık yaklaşımları incelenmiştir. İnceleme yapılan raporlarda bankacılık, lojistik, otomotiv, beyaz eşya gibi sektörde öncü ortalama 30 firmanın raporları incelenmiştir.

Tablo 1’de incelenen 30 firmanın iş sağlığı ve güvenliği konularındaki paylaşımları dikkate alınmıştır. İş sağlığı güvenliği konusunda işletmelerin nicel verilerden çok nitel verilere yer verdikleri görülmüştür. Tüm işletmeler öncelikle iş sağlığı ve güvenliği konusundaki politikalarını ve yaklaşımlarını raporlarında netlikle dile getirmektedir. Bununla birlikte iş kazası sayısı, oranları gibi konularda net rakam vermekten kaçınmakta yıllara sair düşüşü iş güvenliği performansı göstergesi olarak, oransal ifade ile sunmayı tercih etmektedirler. Meslek hastalıkları konusunda politikalarda önlemek hedefiyle birlikte gerçekleşen ve tespit edilen meslek hastalığı verisi bulunmamaktadır. İşletmeler yıl içinde gerçekleştirdikleri iş güvenliği eğitimlerini adam/saat ya da toplam eğitim saati olarak sunmaktadır. İyi uygulama örnekleri başlığı altında işletmelerin iş güvenliği alanında uyguladıkları etkinlikler yer almaktadır. Bununla birlikte firmaların iş güvenliği alanındaki iyileştirme faaliyetleri, acil durum yönetim konusundaki iyi uygulamalar, iş güvenliği kurulları, kaza analizleri, risk yönetimi, sağlık yönetimi gibi konularda yapılan çalışmalar sözel olarak ifade edilmektedir (11;12;13).

Tablo 1. 30 firmanın sürdürülebilirlik raporlarında öncelikli iş güvenliği konuları

Öncelikli İş Güvenliği Konuları	Firma Sayısı	Paylaşım Yaklaşımı
İş Güvenliği Politikası	28	Paylaşmıştır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları,	16	Genel ifadeler aktarılmıştır.
İş Güvenliği Eğitimleri	30	Sayısal veriler ve uygulama örnekleri aktarılmıştır.
Ramak Kala, Kök Neden Analizi,	5	Genel ifadeler aktarılmıştır.
İş kazası sayıları/oranları	5	Oranlardaki düşüş yüzdesel olarak ifade edilmiştir.
Meslek Hastalığı sayıları/oranları	0	Raporlanmamıştır.
Risk Analizi	30	Genel ifadelerle birlikte bazı firmalar toplam risk sayılarını paylaşmıştır.
Acil Durum Yönetimi	21	İyi uygulama örnekleri paylaşmıştır.
Sağlık yönetimi	7	Genel ifadeler aktarılmıştır.
Denetim ve Gözetim Faaliyetleri	17	Genel ifadeler aktarılmıştır.
Çalışan Sağlığı ve Çalışma Ortamının İyileştirilmesi	30	Genel ifadeler aktarılmıştır.
İyi uygulama örnekleri	30	Net olarak paylaşmıştır.

Sürdürülebilirlik raporlarını hazırlayan firmalar, akredite bir kuruluş onayı ile ya da dayandığı standardın niteliklerini karşıladıklarını beyan ederek paydaşlarına sunmaktadır. Raporların paylaşım firmaların resmî web siteleri, kitapçık, öncelikli konuların işlendiği broşür, afişler ya da filmler ile paydaşlarına sunulmaktadır.

3. Sonuç

Günümüzde küreselleşen dünyada faaliyette bulunan piyasada söz sahibi işletmeler, salt üretim yapan kuruluşlar değil, tüm paydaşların haklarına saygı gösteren, üçlü sorumluluk çerçevesinde insan hakları, iş sağlığı ve güvenliği, çevreye duyarlı sürdürülebilir uygulamalarını üretim ve hizmet stratejilerine entegre ederek yaşayan organizasyonlardır. Paydaşlarının dikkatine sunulması konusunda önemli bir araç haline gelen sürdürülebilirlik raporları; savunuculuk, uzmanlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, adillik, bağımsızlık, sorumluluk ve en önemlisi şeffaflık ilkeleriyle paydaşları bilgilendirmesi, paydaşlarının güvenini ve yakınlığını sağlamada en etkili yol olarak görünmektedir.

Bu çalışmada firmaların sürdürülebilirlik raporlarında iş sağlığı ve güvenliği konusunda pozitif ve negatif olmak üzere iki tür algıya erişilmiştir. Raporların pozitif yönleri, özellikle piyasada söz sahibi işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konusunu stratejileri ve süreçleriyle bütünleştirdiklerini, bu konuda kaynak ayırdıklarını, sektörde öncü çeşitli iyi uygulamaları yerine getirdiği, konunun içselleştirilmesi konusunda çalışan katılımına yer verdiği, bu konudaki çalışmalarla firmanın imaj ve itibarını olumlu olarak etkilediği görülmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda negatif algıya yol açan özellikle iş kazası, meslek hastalığı gibi verilerin şeffaflıkla paylaşılmamasıdır. İşletmelerin iş güvenliği konusunda yıl içerisinde gerçekleşen olumsuz durumların işletmelerin imaj ve itibarını olumsuz olarak etkileyeceği endişesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği toplumumuzda güncel ve hassas bir konu haline gelmekle birlikte sürdürülebilirlik raporlarında firmaların olumlu gelişmeleri ile birlikte iş kazaları ile ilgili gelişmelerini de şeffaflıkla paylaşması, sektörde kıyaslama imkânı sağlayarak, özellikle benzer işletmelerin ders alarak iş kazalarının azaltılması konusunda fırsat sağlayacaktır.

Kaynaklar

Çögenli, M. Z., (2019). İş Sağlığı Ve Güvenliğinde Psikososyal Yaklaşımlar, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Donaldson & Preston, (1995), Wood & Jones, (1995), Mitchell & Wood, (1997) . Paydaş Teorisi

Baron, D. P. (2000) Business Environment. 3. Baskı. New Jersey: Prentice Hall

Freeman, R. E. (1984) Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston: Pitman.

ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı

Shift, Oxfam ve Global Compact Network Hollanda, İnsan Haklarına Saygılı İş Yapmak Şirketlere Yönelik Kılavuz

WCED (1987). Our Common Future, Oxford: Oxford University Press.

<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> E.T. 15.06.2020)

<http://www.teid.org/entegre-raporlama>, (E.T. 15.06.2020)

Dissanayake, Dinithi - Tilt, Carol - Xydias-Lobo, Maria (2016), "Sustainability reporting by publicly listed companies in Sri Lanka", Journal of Cleaner Production, <http://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.04.086> (E.T. 15.06.2020)

Şimşek, S., & Doğan, F. Otel Çalışanlarının Psikososyal Risk Etmenleri Açısından Mobbinge Maruz Kalmalarının Araştırılması. *İSG Akademik*, 1(1), 59-67.

Şimşek, S., & ERCAN, B. İnternet Üzerinden Satın Alma Davranışlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İncelenmesi. *İSG Akademik*, 1(1), 37-47.

ŞİMŞEK, S., AĞSEREN, S., & ŞİMŞEK, H. İş Sağlığı ve İş Güvenliği Uygulamalarında Sensör Kullanımının İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 41-53.